

Л. В. Дерманська(L.V. Dermanska)

кандидат економічних наук, старший викладач

Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу

Тернопільського національного економічного університету

ВПЛИВ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИЙ КЛІМАТ В УКРАЇНІ

THE INFLUENCE OF THE FISCAL POLICY ON THE INVESTMENT AND INNOVATION CLIMATE IN UKRAINE

Анотація: Розглянуто нормативно-правове забезпечення інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні. Виділено проблеми фіскальної політики, що перешкоджають стимулюванню інвестиційно-інноваційного розвитку. Визначено переваги і недоліки податкової реформи щодо врегулювання інвестиційно-інноваційного клімату в державі. Проаналізовано податковий індекс та індекс інвестиційної привабливості.

Ключові слова: ефективність, інвестиції, інновації, інвестиційно-інноваційний клімат, податкова реформа, фіскальна політика.

Аннотация: Рассмотрены нормативно-правовое обеспечение инвестиционной и инновационной деятельности в Украине. Выделены проблемы фискальной политики, препятствующие стимулированию инвестиционно-инновационного развития. Определены преимущества и недостатки налоговой реформы по урегулированию инвестиционно-инновационного климата в государстве. Проанализированы налоговый индекс и индекс инвестиционной привлекательности.

Ключевые слова: эффективность, инвестиции, инновации, инвестиционно-инновационный климат, налоговая реформа, фискальная политика.

Annotation: It is studied the regulatory and legal support of the investment and innovation activity in Ukraine. It is highlighted fiscal policy issues that impede the stimulation of the investment and innovation development. It is determined advantages and disadvantages of the tax reform for the settlement of the investment and innovation climate in the country. It is analyzed the tax code and the index of investment attractiveness.

Key words: efficiency, investments, innovation, investment and innovation climate, tax reform, fiscal policy.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасні соціально-економічні кризові явища на сьогоднішній день вплинули на перехід економіки до стійкого зростання, яке повинно було забезпечуватися моделлю інноваційного розвитку. У зв'язку з цим, Україні належить подолати значне відставання, як за рівнем економічного розвитку, так і за інноваційною активністю підприємств, порівняно з країнами Європейського Союзу. Ідея інноваційного розвитку була значною мірою дискредитована через неефективні та непослідовні дії влади. Особливу роль в умовах глобалізаційних перетворень належить пошуку компромісу між державними інтересами та інтересами господарюючих суб'єктів. Такий шлях обумовлює необхідність істотних перетворень в інституційному середовищі ведення бізнесу в Україні, формування сприятливого інвестиційно-інноваційного клімату та ефективної фіскальної політики.

Нажаль, ефективна фіскальна політика неможлива за умов надто складного та змінного законодавства України, яке до того ж є і суперечливим, а практика адміністрування податків наближається але не відповідає європейським стандартам. Крім того неоднозначність податкової системи ефективно забезпечує стабільність корупційних схем і тіньової економіки в цілому. Податкове навантаження в Україні надто велике як для країни, що перебуває в трансформаційних та кризових умовах, а тому в свою чергу негативно впливає на інвестиційно-інноваційну привабливість країни в цілому та її окремих регіонів.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблемні аспекти податкового впливу щодо стимулювання інвестиційно-інноваційного клімату досліджували В. М. Геєць, О. М. Десятнюк, М. І. Карлін, А. І. Крисоватий, С. М. Лобозинська, Т. В. Мединська, В. М. Мельник, І. Р. Михасюк, Г. О. Партин, Д. М. Серебрянський, Л. П. Сідельникова, І. М. Хандюк, С. І. Юрій та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, проведення економічних реформ та зокрема податкової породжує нові проблеми, які є актуальні і потребують як теоретичного, так і практичного дослідження. Однією із основних проблем є вивчення впливу основних змін фіскальної політики щодо інвестиційно-інноваційного клімату в Україні.

Цілі статті. Основною метою даної статті є дослідження основних змін фіскальної політики та визначення її впливу на інвестиційно-інноваційний клімат в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Одним із важливих завдань державного регулювання є створення привабливого інвестиційно-інноваційного клімату в країні. У свою чергу, інвестиційно-інноваційний клімат включає стан економіки, фінансову стабільність, рівень загальноекономічного розвитку країни, розвитку інвестиційно-інноваційного ринку та фіскальну політику.

Дослідження нормативно-правового забезпечення розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні дозволяє констатувати, що в країні створено мінімально необхідну законодавчу базу для практичної реалізації інвестиційно-інноваційної політики в Україні. Це стосується, в тому числі, і основних засад щодо фінансування та оподаткування інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні.

В Україні Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» стратегічними пріоритетними напрямами на 2011-2021 роки є:

- 1) освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії;
- 2) освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки;

- 3) освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій;
- 4) технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу;
- 5) впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики;
- 6) широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища;
- 7) розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки [5].

Однак, одним із головних бар'єрів, щодо стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності є недосконале податкове законодавство. А саме, всі податкові пільги, що існують, згідно з Податковим кодексом стимулюють розвиток у тій чи іншій галузі, без урахування інноваційної компоненти. На сьогодні необхідним є формування пільг з урахуванням саме інноваційної складової того чи іншого проекту.

Тільки у розділі XX підрозділі 3 п. 1 ПКУ зазначено, що суб'єкти господарювання, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки, схвалені відповідно до Закону України "Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць", тимчасово, з 1 січня 2013 року до 31 грудня 2022 року включно, при ввезенні у митному режимі імпорту на митну територію України устаткування (обладнання) та комплектуючих виробів до нього, що звільняються від оподаткування ввізним митом у порядку, визначеному підпунктом 10 пункту 4 розділу XXI "Прикінцеві та перехідні положення" Митного кодексу України, за умови оформлення митної декларації, можуть за власним бажанням видавати контролюючому органу (а контролюючий орган зобов'язаний прийняти) податковий вексель на суму податкового зобов'язання з податку на додану вартість, визначену в такій митній декларації [3].

У Законі України "Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць" визначено рамки визнання інвестиційного проекту, а саме: інвестиційним проектом у пріоритетній галузі економіки вважається інвестиційний проект, що передбачається реалізувати на новоствореному або діючому підприємстві, на якому буде проведено реконструкцію або модернізацію (за обов'язкової умови виділення окремого структурного підрозділу, на якому буде реалізовуватися інвестиційний проект) та який одночасно відповідає таким критеріям:

1) загальна кошторисна вартість перевищує суму, еквівалентну: 3 мільйонам євро - для суб'єктів великого підприємництва; 1 мільйону євро - для суб'єктів середнього підприємництва; 500 тисячам євро - для суб'єктів малого підприємництва;

2) кількість створених нових робочих місць для працівників, які безпосередньо задіяні у виробничих процесах, перевищує: 150 - для суб'єктів великого підприємництва; 50 - для суб'єктів середнього підприємництва; 25 - для суб'єктів малого підприємництва;

3) середня заробітна плата працівників не менш як у 2,5 рази перевищує розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року [4].

Позитивні зміни відбулися в напрямі реєстрації у Верховній Раді України 21 січня 2016 року законопроекту «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо сприяння інноваційної діяльності» № 3797 [6] , яким пропонується:

– інноваційним підприємствам дозволяється прискорена амортизація основних фондів і встановлюється щорічна двадцятивідсоткова норма прискореної амортизації основних фондів групи 3, яка проводиться до досягнення балансовою вартістю групи нульового значення.

– тимчасово до 1 січня 2026 року, за умови, що інноваційне підприємство існує не більше восьми років та інвестує в науково-дослідні та дослідно – конструкторські роботи не менше ніж 15 % загальних витрат, таке

підприємство у перші три роки в межах реалізації ним інноваційного проекту звільняється від сплати податку на прибуток підприємств, а наступні два роки в межах реалізації інноваційного проекту – сплачує 50 % діючої ставки податку на прибуток підприємств.

– тимчасово до 1 січня 2026 року інноваційні підприємства сплачують плату за землю за ставкою у розмірі 50 відсотків діючої ставки оподаткування.

Також зареєстровано проект закону «Про внесення змін до Митного кодексу України (щодо сприяння розвитку інноваційної діяльності)» [7], в якому зазначено: тимчасово звільняються від оподаткування ввізним митом при ввезенні на митну територію України та поміщенні в митний режим імпорту, до 1 січня 2026 року - необхідні для виконання інноваційним підприємством пріоритетного інноваційного проекту, яким передбачається випуск інноваційного продукту, щодо якого прийнята постанова Кабінету Міністрів України про його особливу важливість, сировина, устаткування, обладнання, комплектуючі та інші товари (крім підакцизних товарів), які не виробляються в Україні або виробляються, але не відповідають вимогам проекту, при ввезенні в Україну протягом строку чинності свідоцтва про державну реєстрацію інноваційного проекту.

Прийняття зазначених законопроектів сприятиме чіткому врегулюванню підтримки та розвитку інноваційної діяльності, створенню сприятливого інвестиційного клімату в державі, активізації зовнішньої торгівлі, створенню нових робочих місць та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки.

Податкова реформа 2015 року мала на меті вирішити поточні проблеми, а саме зберегти та збільшити наповненість до Державного бюджету за рахунок додаткових податкових надходжень. Таким чином, в результаті маємо: підвищення акцизів, запровадження податку на майно, податку на розкішні автомобілі, додаткового імпортного збору, податок на обіг лотерей, військовий збір. Зростання податкового навантаження на українську економіку має багато негативних стратегічних наслідків.

Про це свідчить Податковий Індекс Асоціації, який у 2015 році становив 2,25. Це унікальне перше дослідження податкової системи на теренах України, яке ґрунтується на експертних оцінках ефективності та легкості оподаткування, поставлених безпосередньо платниками податків – бізнес спільнотою. В опитуванні беруть участь представники членських компаній Європейської Бізнес Асоціації, як малих та середніх, так і великих підприємств [1].

Методологія Податкового Індексу побудована на оцінюванні чотирьох основних факторів:

- якість податкового законодавства;
- обтяжливість/легкість адміністрування податків;
- ступінь фіскального тиску;
- якість податкового обслуговування, роботи податківців [1].

Жоден експерт не оцінив податковий режим як сприятливий для надходження нових інвестицій.

Індекс інвестиційної привабливості Європейської Бізнес Асоціації у IV кварталі 2015 року становив 2,57 бали за п'ятибальною шкалою. Переважна більшість 89% респондентів не помітили позитивних зрушень та незадоволені поточним станом справ.

Основні причини, що викликають сумнів у інвесторів є:

- 89% не задоволені інвестиційним кліматом в Україні
- 90% керівників незадоволені ефективністю боротьби з корупцією
- 25% вважають негативні зміни у зв'язку фіскальною політикою
- 44% вважають, що український ринок не є привабливим для інвестування.

Перш за все, для покращення інвестиційно-інноваційного клімату в Україні доцільно прискорити впровадження реформ, подолання корупції на всіх рівнях владної вертикалі, врегулювати східний конфлікт, провести судову реформу, здійснити кадрові зміни у владних структурах, а також визначити чіткі стратегії розвитку країни у короткостроковій та довгостроковій перспективі.

Так, реальні втрати бюджету від підтримки інноваційної сфери через механізми пільгового оподаткування є вельми незначними, особливо порівняно зі втратами мультиплікаційного ефекту, який мав би місце в разі розвитку інноваційної діяльності, і скасування заходів стимулювання інноваційної діяльності видається економічно невиправданим, введення нових пільг сприятиме розвитку економіки, а саме: розвитку пріоритетної інноваційної сфери та сфери, що надасть можливість вирівняти структурну деформованість економіки та домінування низькотехнологічних виробництв, забезпечить створення сприятливого клімату для власних наукомістких виробництв повного циклу, забезпечить підвищення конкурентоспроможності українського продукту на світовому ринку, а також підвищить інноваційну активність вітчизняних суб'єктів господарювання.

Висновки. Таким чином, для ефективного використання податкової політики у контексті активізації інвестиційно-інноваційної діяльності необхідно розуміти причинно-наслідковий зв'язок цього процесу, який повинен бути теоретично обґрунтований на основі чітко визначеної ідеології. Тому, можемо зробити висновок, що податкова політика та інноваційна діяльність в умовах економічної кризи є взаємопов'язаними: гнучка податкова політика сприятиме розвитку залучення інвестицій до інноваційної діяльності. У свою чергу, ефективна реалізація інноваційних проектів сприятиме отриманню прибутків.

Як засвідчує позитивний міжнародний досвід, найбільшої результативності інноваційна діяльність досягає там, де держава активно підтримує розвиток науково-технічних галузей, використовуючи для цього потужні фіскальні механізми.

Бібліографічний список:

1. Європейська Бізнес Асоціація. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eba.com.ua/uk/about-eba>
2. Митний кодекс України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

3. Податковий Кодекс України, Закон, від 02.12.2010 №2755-VI. . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://buhgalter911.com/Res/Zakoni/NalCode/nalkodeks.aspx>

4. Закон України "Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць"

5. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» № 3715-VI від 08.09.2011.

6. Проект закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо сприяння інноваційної діяльності» № 3797 від 21 січня 2016 року.

7. Проект закону «Про внесення змін до Митного кодексу України (щодо сприяння розвитку інноваційної діяльності)» від 26.01.2016р.

8. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / авт.-упоряд. : Г. О. Андрощук, І. Б. Жилияєв, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко. – К : Парлам. вид-во, 2009. – 632 с.